

43. יג, א

רש"י

מתניתין

לא רצה לפדותו - עורפו מאחוריו,

וקברו.

מצות הפדייה קודמת למצות עריפה,

שנאמר: "אם לא תפדה וערפתו"¹¹⁴ (שמות יג, ג).

מצות יעדה קודמת למצות הפדייה,

שנאמר: "אשר לא יעדה והפדה"¹¹⁵ (שמות כא, ח).

מצות הייבום קודמת למצות חליצה¹¹⁶ (דברים כה, ז).

בראשונה, שהיו מתכוונין לשם מצוה.

ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה, אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום.

מצות הגאולה באדון הוא קודם לכל אדם,

שנאמר: "ואם לא יגאל ונמפר בערפק"¹¹⁷ (ויקרא כו, זו).

מתני'
מצות יעדה באמה העבריה
שייעדנה אדון לאשה:
קודמת למצות פדייה. שהיא
פודה עצמה:
אשר לא יעדה והפדה. אם יעדה
זה מוטב:
עכשיו. מצות חליצה קודמת
שהמייבם את יבמתו שלא לשם
מצוה פוגע באיסור אשת אח:
באדון. במתפיס בהמה טמאה
לבדק הבית מצות פדייתה באדון
קודם לכל אדם:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

¹¹⁴ וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בכניף תפדה

¹¹⁵ אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נמרי לא ימשל למקרה בבגדו בה

¹¹⁶ ואם לא יהפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה ובמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם מושדאל לא אבה יבמי

¹¹⁷ ואם בבהמה הטמאה ופדה בערפק ויסף חמשתו עליו ואם לא יגאל ונמפר בערפק

מסכת בכורות פרק ב' - "הלוקח עובר פָּרְתוֹ"

1. יג, א

רש"י

מתני' הלוקח עובר פרתו: שאינו רשאי. למכור לעובד כוכבים בהמה:

גמ' כדרבי חנינא. בפי קמא (לעיל ה:) מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים כו': דזוטרן מיליה. דלא מיירי בפטר חמור אלא פרקא קמא וכולה מסכתא איירי בבכור בהמה טהורה:

מתניתין

הלוקח עובר פרתו של נכרי, המוכר לו, אף על פי שאינו רשאי, המשתתף לו, המקבל ממנו, הנותן לו בקבלה - פטור מן הבכורה, שנאמר: "מישראל"¹¹⁸ (במדבר ג, יג) - אבל לא באחרים. הנהנים והלויים חייבים, שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה, אלא: מפדיון הבן, ומפטר חמור.

גמרא

מאי איריא, דתני "עובר חמורו" ברישא, והדר תני "עובר פרתו"? ליתני ברישא "עובר פרתו" דקדושת הגוף הוא, והדר ליתני "עובר חמורו" דקדושת דמים הוא!

אמרי במערבא:

איבעית אימא: אידי דחביבא ליה, כדרבי חנינא. ואי בעית אימא: אידי דזוטרן מיליה בהמה טמאה, פסיק ונשדי לה.

2. יג, ב

אמר רבי יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום רבי אושעיא:
 ישראל שנתן מעות לגוי בבחמתו, בדיניהם,
 אף על פי שלא משך - קנה,
 וחייבת בבכורה.
 וגוי שנתן מעות לישראל בבחמתו, בדיניהם,
 אף על פי שלא משך - קנה,
 ופטור מן הבכורה.

אמר מר:

"ישראל שנתן מעות לגוי בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה, וחייבת בבכורה".

מאי "בדיניהם"?

אי גימא: בדיניהם דגופיה,

דאיתי בקל וחומר: אם גופיה קני ליה ישראל בכסף, דכתביב: "לרשת אהוה"¹¹⁹ (ויקרא כה, מו),
 הקישו הכתוב לאחוזא: מה אחוזא נקנית בכסף,
 בשטר,
 בחזקה,

אף עבד פנעני נקנה בכסף.

ממונו - לא כל שכן הוא?!

אם כן, אפילו בשטר ובחזקה נמי!

ועוד, ישראל מיישראל יוכיחו,

דגופיה - קני ליה בכסף,

ממונו - במשיכה!

אלא אמר אביי:

בדיניהם שפסקה להם תורה: "או קנה מיד עמיתך"¹²⁰ (ויקרא כה, יד) -

"מיד עמיתך" - הוא במשיכה,

הא מיד גוי - בכסף.

ואימא: מיד גוי - כלל כלל לא!

אמרי: לא סלקא דעתך, קל וחומר הוא: אם גופו קונה, ממונו - לא כל שכן?!

ואימא: מיד גוי עד דאיכא תרתמי!

אמרי: ולא קל וחומר הוא?! גופו באחת, ממונו בשתיים?!

ואימא או - בהא,

או - בהא!

דומיא ד"עמיתך" -

מה עמיתך - בחדא,

אף גוי - נמי בחדא.

רפ"י

בבהמתו. בעדרו:

בדיניהן. דיינינן ליה בדיניהן
 ולקמן מפרש מאי היא:

אחוזא נקנית בכסף ובשטר
 ובחזקה. מכי דייש אמיצרי
 כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף
 כו.):

וממונו במשיכה. מטלטלין אין
 נקנין אלא במשיכה במסכת
 קדושין (דף כו.):

מיד עמיתך. משמע מיד ליד
 דהיינו משיכה:

כלל כלל לא. עד שתבא לרשותו
 של ישראל לא קני:

ואימא או בהא או בהא. והכי
 משמע קרא מיד עמיתך הוא
 דבמשיכה ולא בכסף הא מיד
 עובד כוכבים באיזה שתרצה
 ונשמע מיניה דהיכא דמשך ולא
 נתן מעוי נמי קני:

¹¹⁹ והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אהוה לעלם בהם תעבדו ובאחיהם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך
¹²⁰ וכי תמכרו עמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו

3. יג, א-ב

רש"י

מה עמיתך בחדא. משיכה :
 אף עובד כוכבים בחדא. בכסף
 ולא במשיכה דהכי משמע
 עמיתך במשיכה ולא עובד
 כוכבים :

אמר מר:
 "לגוי שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהן, אף על פי שלא משך - קנה,
 ופטור מן הבכורה.

מאי "בדיניהן"?

אלימא: בדיניהן דגופיה - משום דאתי בקל וחומר:
 אם גופו ד'ישראל קני ליה בכסף,
 דכתיב: "מכסף מקנתו"¹²¹ (ויקרא כה, נא),
 ממונו - לא כל שכן!

ישראל מישאל יוכיחו:
 דגופו - קני בכסף,
 ממונו - במשיכה!

אלא אמר אביי:
 "בדיניהם" - שפסקה להם תורה: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך"¹²² (ויקרא כה, יד),
 "לעמיתך" - במשיכה,
 הא לגוי - בכסף.

ואימא: לגוי כלל כלל לא!

אמרי: לאו קל וחומר הוא!
 אם גופו קנה, ממונו - לא כל שכן?!

אימא: לגוי - עד דאיכא תרתיה!

לאו קל וחומר הוא!
 גופו באחד, ממונו בשתיים!?

ואימא: או - בהא,
 או - בהא!

דומיא ד"עמיתך":
 מה עמיתך - באחת,
 אף גוי - נמי באחת.

יג, ב

¹²¹ אם עוד רבות פשנים למיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו

¹²² וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מייד עמיתך אל תונו איש את אחיו

4. יג, ב

רש"י

מכסף מקנתו. בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר: **לאמימר דאמר כו'.** בפרק בתרא דע"ז (דף עא:):
הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן. דאמר בפרק הזהב (בי"מ מו:): דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו דגמר הדיוט מהקדש ומשיכה לא קניא איכא למימר דעמיתך אתי למימר מיד עמיתך בכסף ומיד עובד כוכבים במשיכה:
מפורשת מן התורה. מיד עמיתך משמע מיד ליד:
אמרי לעמיתך. דממעט כנעני מדין אונאה דכתיב בסיפיה דקרא קממעטי ליה:
אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא. דמשמע אחיו ולא כנעני:
חד למעוטי כנעני וחד למעוטי הקדש. מאונאה:
כמ"ד גזילו. של כנעני אסור בב"ק בפי הגזול בתרא (דף קיג:):
אמרי. ודאי אי סבר גזילו של כנעני מותר תו לא אתא קרא למישרי אונאה אלא למעטיה מדין קנייה וכיון דאמר עובד כוכבים קנה במשיכה על כרחיך כו' יוחנן סבירא ליה דמכסף קא ממעיט ליה:

[אמר אביי:

בדיניהם שפסקה להם תורה: **"או קנה מיד עמיתך"**¹²³ (ויקרא כה, יד) - **"מיד עמיתך"** - הוא במשיכה, הא מיד גוי - בכסף.

...

אמר אביי:

"בדיניהם" - שפסקה להם תורה: **"וכי תמכרו ממכר לעמיתך"** (ויקרא כה, יד), **"לעמיתך"** - במשיכה, הא לגוי - בכסף].

אמרי: ולאמימר דאמר: משיכה בגוי - קונה,

הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן דאמר: דבר תורה מעות קונות, משיכה - לא, אהני **"לעמיתך"** (ויקרא כה, יד) - לעמיתך - בכסף, לגוי - במשיכה.

אלא אי סבר לה כריש לקיש דאמר: משיכה מפורשת מן התורה, **"לעמיתך"** - במשיכה, ולגוי - במשיכה, **"לעמיתך"** - למה לי!

אמרי: **"לעמיתך"** - אתה מחזיר אונאה,

ואי אתה מחזיר אונאה לגוי.

לגוי מ"אל תונו איש את אחיו" (ויקרא כה, יד) נפקא!

חד - בגוי,

וחד - בהקדש.

צריכי.

דאי כתב רחמנא חד, הוה אמינא: לגוי - הוא דאין לו אונאה, אבל הקדש - יש לו אונאה, קא משמע לן.

הניחא למאן דאמר: "גזילו אסור" היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה. אלא אי סבר לה כמאן דאמר: "גזילו של גוי מותר", אונאה מיבעיא!?

אמרי: אי סבר לה כמאן דאמר: "גזילו מותר", על כרחיך כרבי יוחנן סבירא ליה.

¹²³ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו

5. יג, ב

רש"י

גרוטאות. חתיכות כסף: יחזיר. דמשיכה אינה קונה: לים המלח. דעבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטילה עולמית: משיכה למה לי: מקח טעות. דלא ידע דאית בה עבודת כוכבים הלכך מצי למיהדר ביה: רישא איכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות. בתמיה: רישא וסיפא מקח טעות. ומדינא מצי מהדר ביה נמי בסיפא ומיהו רבנן גורו כיון דיהיב זווי והדר שקיל להו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים ורישא דלא יהיב זווי וכי מהדר לה לא מידי שקיל לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ומשום הכי נקט מתן מעות אע"ג דקיבל עליו לדון בדיני ישראל: דלא הוה ידע. דאית בהו עבודת כוכבים דהא לא יהיב זווי דלימא איבעי לעיוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות: איבעי לעיוני. ומדלא עיין אחולי אחיל והוי משיכתו משיכה גמורה: רב אשי אמר. לעולם בשלא קיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא קשיא סיפא לרי אושעיא ודקאמרת אי מעות קונות משיכה ל"ל משיכה לאו דוקא דמדרישא משיכה אינה קונה דקתני יחזיר סיפא נמי משיכה אינה קונה: רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה כו'. וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל וקסבר האי תנא דאיצטריך למימר דאין צריך לעמוד בדיבורו עם העובד כוכבים: דקסבר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה. אם חוזר בדיבורו:

[אמר רבי יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום רבי אושעיא: ישראל שנתן מעות לגוי בבהמתו, בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה, וחיבת בבכורה.]

אמימר דאמר: משיכה בגוי - קונה]

מיתבי:

"הלוקח גרוטאות מן הגוים,

מצא בהן עבודה זרה:

אם עד שלא נתן מעות משך - יחזיר.

ואם משנתן מעות משך - יוליך הנאה לים המלח."

ואי אמרת: "מעות קונות" - משיכה למה לי?

הכי במאי עסקינן:

שקיבל עליו לדון בדיני ישראל.

אי הכי, "מעות" למה לי?

הכי קאמר:

אף על פי שנתן מעות, אי משך - אין,

ואי לא - לא.

אי הכי,

קשיא רישא!

אמר אביי:

רישא - משום דאיכא מקח טעות.

אמר ליה רבא:

רישא משום דאיכא מקח טעות,

סיפא ליכא מקח טעות!?

אלא אמר רבא:

רישא וסיפא מקח טעות.

רישא דלא יהיב זווי - לא מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל.

סיפא דיהיב זווי - מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל.

ואביי, אמר לה: רישא - מקח טעות דלא ידע, דהא לא יהיב ליה זווי.

סיפא - לאו מקח טעות הוא, דכיון דיהיב זווי, כי קא משך איבעי לעיוני והדר מימשך.

רב אשי אמר:

מדרישא - משיכה אינה קונה,

סיפא נמי - משיכה אינה קונה.

ואידי דתנא רישא "משך" תנא סיפא נמי "משך".

רבינא אמר:

מדסיפא משיכה קונה - רישא נמי משיכה קונה,

ורישא הכי קאמר: אם לא נתן ולא משך - יחזור,

מאי "יחזור"? יחזור בדברים.

קסבר: דברים, יש בהם משום מחוסרי אמנה.

והני מילי ישראל מישראל - דקיימו בדבוריהו.

אבל ישראל מגוים, דאינהו לא קיימי בדבוריהו - לא.

מתני'
כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. שהיה להם מום קבוע והקדישן להמכר ולהבא מדמיהם קרבן למזבח:
חייבין בבכורה. לאחר פדיון אם ילדו:
ובמתנות. זרוע לחיים וקיבה כחולין גמורין:
ויוצאין לחולין. בפדיון לגמרי ליגזז וליעבד כחולין גרידי משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה חמורה:
והשוחטן בחוץ פטור. אפי' קודם פדיון דאפי' הוי מומן קל כגון דוקין שבעין דלגבי קדשים מיחייב השוחטן בחוץ הכא פטור משום דלא חלה עליהן מתחילה קדושה כל כך:
ואין עושין תמורה. מפרש בגמ':
ואם מתו. קודם פדיון יפדו להאכילן לכלבים דאין קדושתן חמורה ותו קמ"ל דגרעי משאר קדשים שאין נפדין אלא חיון שיוכלו לעמוד בפני הכהן בשעת הערכתן דכתיב (ויקרא כז) והעמיד (הכהן) את הבהמה וגוי' והדר והעריך (אותה) הכהן וגוי':
חוץ מן הבכור והמעשר. שאפילו במומן חלה עליהן קדושה חמורה דבכור רחם מקדשו ובמעשר כתיב (שם) לא יבקר בין טוב לרע דמשמע בין תם בין בעל מום קדוש טוב תם רע בעל מום:
מום עובר. כמאן דליתיה דמי וחלה עליהן קדושה:
פטור מן הבכורה. מפרש בגמרא:
ואין יוצאין כו'. שאפי' לאחר פדיון אסורין (בהנאה) בגיזה ועבודה כדמפרש בגמרא:
ולדו וחלבן אסור כו'. מפרש בגמרא כשנתעברו קודם פדיון וילדו לאחר פדיון:
והשוחטן בחוץ. קודם פדיון:
חייב. כרת ובגמרא מפרש בדוקין שבעין דראוין הן לפנים ואלביא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ירדו אבל בשאר מומין לא דאמרינן במסכת יומא (דף סג:) הראוי לאהל מועד חייבין עליו אי לא לא:
יקברו. ואין נפדין דבעי העמדה והערכה:

גמ'
טעמא דנפדין. ארישא קאי:
קדושת דמים פטורה מן הבכורה. כקדושת הגוף דמפרש לקמן מקראי דפטורה מבכורה וממתנות:

יד, א

מתניתין

כל הקדשים:

שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חייבין: בבכורה,

ובמתנות,

ויוצאין לחולין ליגזז,

וליעבד.

ולדו וחלבן - מותר לאחר פדיון.

והשוחטן בחוץ - פטור,

ואין עושין תמורה.

ואם מתו - יפדו.

חוץ: מן הבכור,

ומן המעשר.

וכל שקדם הקדשן את מומן,

או מום עובר להקדשן-

ולאחר מכן נולד להן מום קבוע, ונפדו - פטורין: מן הבכורה,

ומן המתנות,

ואינן יוצאין לחולין ליגזז,

וליעבד.

ולדו וחלבן - אסור לאחר פדיון.

והשוחטן בחוץ - חייב,

ועושין תמורה,

ואם מתו - יקברו.

גמרא

טעמא דנפדו,

הא לא נפדו - פטורין מן הבכורה,

ומן המתנות.

קסבר: קדושת דמים - מדרחה מן הבכורה ומן המתנות.

7. יד, א

כ"ט

קדשי בדק הבית כו'. והני כקדשי בדק הבית דמו דהם עצמן לא הוקדשו מתחילה אלא לדמיהן:

לא. תסייעה ממתניתין דקדושת דמים למזבח הוא דהוקדשו לשם כן שיהיו הדמים קריבין למזבח והתם הוא דאסור בגיזה ועבודה משום דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח:

"כָּל הַקְּדוּשִׁים:

שָׁקֵדִים מִמֶּנּוּ קְבוּעֵי לְהַקְדִּישׁוֹ, וְנִפְדוּ - ... וְיִזְצָאוּ לְחֻלִּין לִיגָז, וְלִיעָבֵד.

טעמא דנפדו,

הא לא נפדו - אסירי בגיזה ועבודה.

מסייע ליה לרבי אלעזר¹²⁴ דאמר: קדשי בדק הבית - אסורין בגיזה ועבודה.

אמרי: לא, קדושת דמים למזבח הוא דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח, גזרו בהו רבנן, אבל קדשי בדק הבית - לא.

8. יד, א-ב

רש"י

הא. ולדות שנולדו לפני פדיון אסורין בהנאה בלא פדייה ומיקרב לא קרבי דמכח קדושה דחוייה אתו דאמם לא הוקדשה למזבח:

נפדין תמימים. אותן וולדות שנולדו לפני פדיון או אין נפדין תמימים:

טפל. ולד: **עיקר.** אם אלמא נפדין תמימים: וקא דייק הש"ס טעמא דלא בעי מום משום דלא יהא טפל חמור מן העיקר דמכח בעל מום אתו הא לא אתו מכח בעל מום אלא לדידהו מקדוש להו לדמיהן לא נפקי לחולין בלא מום דקדוש קדושת הגוף:

זכר. איל: **הקדיש זכר לדמיו.** שימכרו ויביא בדמיו עולה הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתו קרבן עולה מייתו:

"כל הקדשים:

שקדם מום קבוע להקדשו, ונפדו - ... ולדו וחלבן - מותר לאחר פדיון".

היכי דמי?

אילימא: דאי עבר ואתיליד לאחר פדיון - פשיטא חולין גינהו!

אלא: דאי עבר לפני פדיון, ואתיליד לאחר פדיון.

הא לפני פדיון - אסירי.

יד, ב נפדין תמימים, או אין נפדין תמימים?

תא שמע:

"המתפס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח וילדו - ימכרו, ואין צריכין מום - שאין קדושה חלה עליהן. שלא יהא טפל, חמור מן העיקר".
טעמא "שלא יהא טפל חמור מן העיקר".
אבל הקדיש זכר לדמיו - קדוש קדושת הגוף.

מסייע ליה לרבא,

דאמר רבא:

הקדיש זכר לדמים, קדוש קדושת הגוף.

9. יד, ב

רַס"י

רבי אלעזר מתני. השוחט בחוץ חייב לאו כרת קאמר אלא מלקות:
 ומוקי. להאי חוץ כגון ששחטו בבמת יחיד בשעת היתר הבמות: **במת יחיד**. שכל אחד ואחד בונה במה לעצמו כגון במת מנוח וגדעון ושמואל:
במה גדולה. נוב וגבעון שהן של צבור:
הואיל וקדוש בעל מום. להיות אסור בגיזה ועבודה:
ואימא אם אינו ענין כו'. ולעולם בבמה גדולה:
לא יבקר. לא יבדוק בין תם לבעל מום דאיזה שיהא עשירי יהא קדוש:
גמר העברה העברה מבכור. מה בכור בעל מום לא קרב אף מעשר בעל מום לא כי אתא קרא לבמת יחיד:
ולא ימיר אותו טוב ברע. דהיינו בעל מום אם המר ימיר יהיה קדש אפילו בעל מום:
ולדות. בעלי מומין שנולדו מקדשים תמימים:
פסקה תנא דבי ר' ישמעאל. מקרא אחרינא ולא איצטרך האי להכי:
רק קדשין וגו' אלו התמורות. דאתא לאשמועינן שיקרבו למוזבח דאי לעיקר הקדש אתא למה לי למכתב שיעלם לירושלים הא שמעינן קראי טובא השמר לך פן תעלה עולותיך וגו':
הוולדות. של קדשים:
אף הני בעל מום לא. הלכך כי אתא לא תזבח לבמת יחיד אתא:

[**כל הקדשים:**

שקדם מום קבוע להקדשו, ונפדו - ...] והשוחטו בחוץ פטור.

רבי אלעזר מתני: **"חייב"**, ומוקי לה בבמת יחיד.

דאמר רבי אלעזר:

מניין לזובח בהמה בעלת מום בבמת יחיד בשעת היתר הבמות, שהוא בלא תעשה? שנאמר: **"לא תזבח לה' אלהיך שור ושה"**¹²⁵ (דברים יז, א),

אם אינו ענין לבמה גדולה, דכתיב: **"עזרת או שבור"**¹²⁶ (ויקרא כב, כב) תנהו ענין לבמת יחיד.

אימא: אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין לבכור.

סלקא דעתך אמינא: הואיל וקדוש כשהוא בעל מום ליקרב נמי כשהוא בעל מום, קא משמע לן דלא!

אמרי: בכור בהדיא כתיב ביה: **"פסח או עזר ... לא תזבחנו"**¹²⁷ (דברים טו, כא).

ואימא: אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין למעשר,

דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדוש במומו, דכתיב: **"לא יבקר בין טוב לרע"**¹²⁸ (ויקרא כו, לג). נקרב נמי במומיה - קא משמע לן דלא!

אמרי: מעשר נמי גמר העברה¹²⁹ (ויקרא כו, לב) העברה¹³⁰ (שמות יג, יב) מבכור.

אימא: תנהו ענין לתמורת קדשים.

דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדושה כשהיא בעלת מום,

דכתיב: **"לא יחליפנו ולא ימיר אותו"**¹³¹ (ויקרא כו, לב) קריבה נמי כשהיא בעלת מום, קא משמע לן דלא!

אמר קרא: **"היה הוא ותמורתו"** (ויקרא כו, לב) מקיש תמורתו לו - מה הוא בעל מום - לא, אף תמורתו בעל מום - לא.

מתקיף לה רבי זירא,

אימא: תנהו ענין לולדות קדשים.

דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדושין כשהן בעלי מומין אגב אמן, כשהן בעלי מומין נמי קרבי, קא משמע לן: דלא!

אמר רבא:

כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל.

דתנא דבי רבי ישמעאל:

"רק קדשיו אשר יהיו לך ונדריה"¹³² (דברים יב, כו) -

"רק קדשיו" - אלו התמורות,

"אשר יהיו לך" - אלו הולדות,

"ונדריה" - הקישו הכתוב לנדר, מה נדר בעל מום - לא, אף הני נמי בעל מום - לא."

¹²⁵ לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע מי תועבת ה' אלהיך הוא

¹²⁶ עזרת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'

¹²⁷ ובי יהיה בו מום פסח או עזר כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך

¹²⁸ לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל

¹²⁹ וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבד תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'

¹³⁰ והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'

¹³¹ והשמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה

¹³² רק קדשיו אשר יהיו לך ונדריה תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'

10. יד, ב

כ"י

השתא רע בטוב אמרת לא. שלא
יביא בהמת חולין תמימים. אצל
בהמת קודש בעל מום ויאמר זו
תמורת זו:
אלא. להכי כתיב טוב ברע:
טוב. מעיקרו בשנתפס בקדושה
כשהוא תמים עושה תמורה
אע"פ שהומם כדכתיב או רע
בטוב דמשמע רע של קודש בטוב
של חולין דרע של קודש עושה
תמורה:

[כַּל הַקְדָּשִׁים:]

שְׁקֵדָם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדֵּשׁוֹ ... וְאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה.

מאי טעמא?

דאמר קרא: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו"¹³³ (ויקרא כו, י).

השתא "רע בטוב" אמרת: "לא", "טוב ברע" מיבעיא!?

אלא: טוב מעיקרו - עושה תמורה,
רע מעיקרו - אין עושה תמורה.

11. יד, ב - טו, א

רַבִּי

זו דברי רבי שמעון. דאמר בפרק בתרא דתמורה (דף לב). קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה:

דתנן ר' שמעון אומר כו'. ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו בכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בבעל מום מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח וממאי דתנא דמתניי סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שצריכין שיהו חיון בשעת פדייה כדכתיב והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואח"כ והעריך אותה מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את מומן דאגב שקידשן למזבח מקדישין תמימים:

אבל חכמים. לאו הנך רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה דהתם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא:

אפי' חיה. דאינה ראויה למזבח: **הכי נמי דאם מתו יפדו.** דבעל מום מעיקרא מודו:

רב. דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתניי כולה כרבנן:

דקתני בסיפא דמתניתין אם מתו יקברו. דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה:

א"כ. דטעמא דמתניי משום אכילה דקדשים לכלבים הוא:

ניתני אם נעשו טריפה יקברו. דמשמע אע"ג דמצוי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט מתו ש"מ טעמא משום העמדה והערכה (ודלא) כר' יוחנן דאמר התם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתניי כרבנן ורישא נמי מיתוקמא כדידהו דבעל מום מעיקרו כולהו מודו ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו:

[**כל הקדשים: שקדם מום קבוע להקדשן... - אם מתו יפדו.**]

אמר רב יהודה אמר רב:

זו דברי רבי שמעון,

דאמר: קדשי מזבח - היו בכלל העמדה והערכה.

קדשי בדק הבית - לא היו בכלל העמדה והערכה,

דתנן:

"רבי שמעון אומר:

קדשי בדק הבית,

אם מתו - יפדו.

ומכל מקום, מודה רבי שמעון בבעל מום מעיקרו - שהוא נפדה" (תמורה לב).

מאי טעמא?

דאמר קרא:

"אותה"¹³⁴ (ויקרא כז, יא-יב) - למעוטי בעל מום מעיקרא.

אבל חכמים אומרים: אם מתו - יקברו.

מאן חכמים?

תנא דבי לוי הוא.

דתנא דבי לוי:

"הכל, היו בכלל העמדה והערכה,

ואפילו בעל מום מעיקרו."

וכן תנא דבי לוי במתניתיה:

"אפילו חיה אפילו עוף."

והכתיב: **"אתה!"**

"אתה" לתנא דבי לוי קשיא.

אבל רבנן דפליגי עליה דרבי שמעון,

מאי?

הכי נמי דאם מתו יפדו?

אי הכי,

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו' מיבעיא ליה! **טו, א**

אמרי: רב כרבי שמעון בן לקיש,

דאמר: לרבנן, קדשי בדק הבית - היו בכלל העמדה והערכה,

קדשי מזבח - לא היו בכלל העמדה והערכה.

ולא מיתוקמא מתניתין כרבנן, דקתני סיפא: **"ואם מתו - יקברו."**

אמר: ממאי דהא **"מתו יקברו"** משום דבעי העמדה והערכה הוא?

דלמא משום שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא!

אמרי: אם כן, ניתני: **'אם נעשו טריפה - יקברו'.**

ואיבעית אימא:

לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה.

¹³⁴ **יא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן.**

יב והעריך הבהמה אתה בין טוב ובין רע פערקף הבהו כן יהיה

והתני: 'זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו'.

12. טו, א

רש"י

צבי. כצבי ואיל ומוקמינא
בסיפרי דבפסולי המוקדשין
שנפדו הכתוב מדבר :
מה צבי ואיל פטורין מן
הבכורה. דבקרד וצאנך
כתיב :
ולא אוציא את המתנות.
ולקמן פריך מאי אולמיה
דמתנות מבכורה :
צבי ואיל פטורין מן המתנות.
דכתיב במתנות אם שור אם
שה :
ומ"ש. מתנות דלא נפקי
מקרא קמא :
ומתוך אוציא את הבכורה
שאינה שוה בכל. שאינה
נוהגת בנקבות כזכרים :
צבי ואיל. אין אותו ואת בנו
נוהג בצבי ואיל דכתיב שור
או שה :
א"ל למאי מדמית ליה.
לפסולי המוקדשין
דתיפטרינהו מאותו ואת בנו :
אותו ואת בנו נוהג בחולין
ובמוקדשין כדמפרש
בשחיטת חולין (ד' עח.) :
א"ה גבי חלבו נמי. אמאי
איצטריך אך למיסר תיפוק
לי דאסור דלמאי מדמית להו
כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש
לצבי ואיל לא נפקי מתורת
קדשים :
אך ולא אותו ואת בנו.
ומסתברא דהיקשא למיפטור
מבכורה ומתנות אתיא ואך
למיסר חלבו ואותו ואת בנו
דהשתא מדמינן להו לקדשים
גמורין דאי אמרינן איפכא
לא מדמינן להו לא לקדשים
ולא לחולין :
רק את דמו. בבכור בעל מום
כתיב :

"אבל קדם הקדשן את מומן,
או מום עובר להקדשן-

ולאחר מכן נולד להן מום קבוע, ונפדו - פטורין: מן הבכורה,
ומן המתנות".

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"צבי"¹³⁵ (דברים יב, כב) מה צבי פטור מן הבכורה - אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה.
אוציא אני את הבכורה, שאינם חייבים בה, ולא אוציא את המתנות!
תלמוד לומר: "איל".

מה איל פטור: מן הבכורה

ומן המתנות - אף פסולי המוקדשין פטורין: מן הבכורה,

ומן המתנות.

אי צבי ואיל חלבן מותר - אף פסולי המוקדשין יהא חלבן מותר!

תלמוד לומר: "אך" - חלק.

אמר מר: "אוציא את הבכור, ולא אוציא את המתנות".

מאי שנא "אוציא את הבכור" משום שאין שנה בכל,

"ולא אוציא את המתנות" - ששוות בכל.

תלמוד לומר: "איל".

אמר ליה רב פפא לאביי:

אי מה צבי ואיל - אין "אותו ואת בנו"¹³⁶ (ויקרא כב, כח) נוהג בהן,

אף פסולי המוקדשין - אין "אותו ואת בנו" נוהג בו!

אמר ליה:

למאי מדמית להו?

אי לחולין - "אותו ואת בנו" נוהג בו,

ואי לקדשים - "אותו ואת בנו" נוהג בו!

אמר ליה:

אי הכי, גבי חלבו נמי נימא הכי:

למאי מדמית להו?

אי לחולין - חלבן אסור,

ואי לקדשים - חלבן אסור!

אלא, לאו מי אמרת "אך" - ולא חלבן,

אימר נמי: "אך" - ולא "אותו ואת בנו".

רבא אמר:

"אך" - ל"אותו ואת בנו" הוא דאתא, וחלבן מ"דמו" נפקא.

דכתיב: "רק את דמו לא תאכל"¹³⁷ (דברים טו, כב-כג).

מאי "דמו"?

אילימא: דמו ממש - לא יהא אלא דמן דצבי ואיל,

אטו דמן דצבי ואיל מי שרי!?

אלא: "דמו" - חלבן.

¹³⁵ אך פאשר יאכל את הצבי ואת האיל מן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו

¹³⁶ ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

¹³⁷ כב בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו פצבי וכאיל. כג רק את דמו לא תאכל על הארץ תשפכנו פמיו

וְלִיכְתוּב רַחֲמָנָא 'חֻלְבוֹ'!

רַחֲמָנָא

אהני היקישא. דאיתקוש לצבי ואיל:

ואהני קרא. דכתיב את חלבו לא תאכל אהני היקישא מכרת והוה מיסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגוי' ואהני קרא למיקם עליה בלאו דלא תישרייה לגמרי להכי אפקיה כו':

והא תנא. דבריייתא דלעיל מפיק חלבו מאך ורבא היכי מצי למימר דאך לאותו ואת בנו אתא:

אילו לא נאמר כו'. והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מצינא לאפוקי מהכא: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאחר פדיון:

אי כתב רחמנא: 'חלב', הוה אמנא: אהני היקישא ואהני קרא, "אהני היקישא" - למעוטי מפרת,

דכי כתב "פרת" אאוכל חלב בהמה הוא דכתיב,

שנאמר: "מי מל אוכל חלב מן הבהמה" ¹³⁸ (ויקרא ז, כה),

ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא.

להכי אפקיה רחמנא בלשון "דמו", לומר לה: מה דמו בפרת, אף חלבו בפרת.

והא תנא: "'אף' - ולא חלבו" קאמר!

הכי קאמר: אילו לא נאמר 'דמו', הייתי אומר: "אף" - ולא חלבו,

עכשיו שנאמר: "דמו" ל'אותו ואת בנו' הוא דאתא.

¹³⁸ מי מל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונקרתה הנפש האכלת מעמיה

13. טו, א-ב

רש"י

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו'.
מהכא מפיק גיזה וחלב דאסור
ובשר אורחיה דקרא ולא דריש
ואכלת לאפוקי כלבים:

[אבל קדם הקדשן את מומן,
או מום עובר להקדשן-
ולאחר מכן נולד להן מום קבוע, ונפדו:]
ואינן יוצאין לחולין [להיגזז ולהיעבד].

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"תזבח" ¹³⁹ (דברים יב, טו) - ולא גיזה,

"בשר" - ולא חלב,

"ואכלת" - ולא לכלביה,

מפאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים."

טו, ב איכא דאמרי:

"תזבח ואכלת" (דברים יב, טו) - אין לה בהו היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך,
אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים" ¹⁴⁰.

¹³⁹ דק בכל אות נפש תזבח ואכלת בשר ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור ואכלנו כצבי וכאיל
¹⁴⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (הכי נמי דאמר)

14. טו, ב

רש"י

אלא דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיון. הילכך אסירי וקדושה לית להו לא ליקרב ולא לדמיהן כדמפרש לקמן מה תהא עליהן:

הא לפני פדיון. נולדו מיקדש נמי קדשי: מנא ה"מ. דלפני פדיון אם נולדו קדשי:

זכר לרבות את הולד. גבי שלמים כתיב (ויקרא ג) אם זכר אם נקבה תמים וקרא יתירא הוא דנישתוק קרא מיניה ומדלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא זכר ונקבה תו למה לי זכר לרבות ולד שלמים ואי קשיא תיפרק ליה מאשר יהיו לך תריץ תנאי היא איכא דמיייתי לה מהכא ואיכא דמיייתי לה מהכא והכי מפרש במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף יז.):

ולד תמימים. ולד בהמה תמימה:

ולד בעלי מומין. (וכולן) שקדם הקדשן את מומן: אותן ולדות שלאחר פדיון. נולדו ונתעברו קודם פדיון מה תהא עליהם דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי כדמפרש רב הונא:

הנך דנולדו לפני פדיון מיפליג פליגי בהו. בהא דאמרן לעיל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין:

איכא למאן דאמר. במס' תמורה בפרק אלו קדשים (שם) קדשי ליקרב:

ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה. עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה:

כונסן לכיפה. לחדר והם מתים ברעב:

קדושה דחוייה. דאית בהו תרתי לרעותא חדא דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו ועוד דלאחר פדיון נולדו והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב הואיל ואידחו תו לא מיחזו:

לא אלימי למיתפס פדיון. בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין שכבר יצאו קדושתן אגב פדיון דאמן דהאי דאסורין גזרה בעלמא הוא כדלקמן אבל מדאורייתא עובר ירך אמו הוא ופקעה קדושתן לפדיון אמן כדאמרן לעיל גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון קדושת הגוף נמי לא שגא דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים לענין פדיון אלא שזה צריך מום וזה אין צריך מום:

למימרא דבני פדייה נינהו. בתמיה כלומר דשיך למימר בהו לשון פדייה קודם שיתפיסן בתמיה והא לא אלימי:

סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח. דהשתא חיילא עליהו קדושה לעצמן דחשבינהו ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו:

וטעמא מאי. אמר רב הונא מומתין ולא מתקין להו כרבי חנינא:

אמר ר' לוי גזרו כו'. אי אמרת אית להו תקנתא לולדות אתי לגדל עדרים מפסולי המוקדשין דכי נפיל ביה מומא בבהמת קדשים לא פריק ליה (האי) ואתי למיכלינהו בלא פדיון אבל כי מפסדין לולדות ממהר לפדות את האם מיד כשיפול בה מום מפי רבי אליעזר ובתשובתו ל"א בין למי"ד מומתין בין למי"ד מתפיסן מאי טעמא אטרחוהו רבנן לשבקינהו באיסורייהו גזרה שמא יגדל עדרים עדרים שילדו גם אותן ולדות ולדות אחרים ואתי בהו לידי תקלה אבל לאחר שיפדם לא איכפת אם יולדין דוולד צבי ואיל נינהו. ל"א ועיקר מפי המורה וטעמא מאי

אמתניי קא מהדר דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמן הא פקע קדושתיהו בפדיון אמן כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שיפדו עדרים לצורך דולדות הנוולדים לאחר פדיון ואתי בהו לידי גזירה ועבודה אבל לעיל גבי קדם מומן להקדישן לא גזרינן משום מילתא דלא שכיחא היא דהא אמרינן במסכת תמורה (דף ו:) המתפיס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין ובקדם הקדשן למומן גופייהו דשרינן דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיון ולא גזרינן (דמילתא דלא שכיחא) כיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיון לא אתי לדחוייהו:

"]אבל קדם הקדשן את מומן,

או מום עובר להקדשן-

ולאחר מכן נולד להן מום קבוע, ונפדו:

וולדן וחלבן - אסור לאחר פדיון".

היכי דמי?

אלימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיון - אמאי? ולד צבי ואיל נינהו!

אלא דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיון.

הא לפני פדיון - מיקדש נמי קדשי.

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"זכר" ¹⁴¹ (ויקרא ג, א) - לרבות את הולד,

ו"נקבה" לרבות את התמורה.

ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים,

ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין - מניין?

נשהוא אומר: "אם זכר" - לרבות ולד בעלי מומין,

"אם נקבה" - לרבות תמורת בעלי מומין".

אותן ולדות שלאחר פדיון - מה תהא עליהן?

לפני פדיון - מיפליג פליגי בהו:

איכא למאן דאמר: קדשי ליקרב.

ואיכא למאן דאמר: קדשי לרעייה.

דלאחר פדיון - מה תהא עליהן?

אמר רב הונא:

כונסן לכיפה והו מתין.

דהיכי ליעביד?

ליקרבינהו - מכח קדושה דחוייה קאתו.

ליפרקינהו - לא אלימי למיתפס פדיון.

אמרי במערבא משמיה דרבי חנינא:

סמוך לפדיון - מתפיסן לשם זבח.

"סמוך לפדיון"?

למימרא: דבני פדייה נינהו!

אלא אימא: סמוך לפדיון אמן, מתפיסן לשם אותו זבח.

טעמא מאי?

אמר רבי לוי:

גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים.

¹⁴¹ ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הפקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני ה'

15. טו, ב - טז, א

רַש"י

מהו שיתפיסן. לאותן ולדות שבמעיי פסולי המוקדשין לאיוו זבח שירצה:
אין מתפיסן. אלא לאותו זבח:
בשעריך. כתיב בבכור וכי יהיה בו מום וגוי בשעריך תאכלנו (דברים טו) ובפסולי המוקדשין כתיב אשר נתן לך בכל שעריך (שם יב):
אשר יבכר לא יקדיש איש אותו. אלמא לא חל עליה שום קדושה אחריתי:
ואין סופג את הארבעים. ואע"ג דאסירי בגיזה קודם פדייה לא לקי עליה דכי כתיב לא תגזו אקדשים גמורין כתיב ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש:
בין לפני פדיון בין לאחר פדיון אין עושין תמורה. דטוב מעיקרו בעינן כדפרישית לעיל:
לפני פדיון מועלין בהן. דהא נהנה מן ההקדש דלא גרעי מקדשי בדק הבית:
וולדותיהן חולין. אפילו נתעברו קודם פדיון ונולדו אחר פדיון:
ונפדין תמימים. אם נתעברו וילדו קודם פדיון:
אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד. שמעלין אותן בדמים:
ובין לפני פדיון ובין לאחר פדיון עושין תמורה. ולקמן קאמר דתמורה שלאחר פדיון מתה:
לאחר פדיון אין מועלין בהן. דאיתקוש לצבי ואיל אבל לענין גיזה לא דכתיב תזבח ולא גיזה:
וולדותיהן קודש. אם נתעברו קודם פדיון:
ואין מתפיסן לכל זבח שירצה. והיינו דרב ששת:
לאתווי חלבו. דאסור ולא תווי שוחטו בחוץ דחייב לא אמרינן משום דא"כ איבעי לן למימר בדוקין שבעין ועוד סיפא קתני לקמן השוחטן בחוץ פטור וכללא דרישא לא אצטריך לאיתווי חלבו דשרי דהשתא ולדן דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיא בעלמא הוא:

בְּעַא מִינִיה רְבִינָא מְרַב שֵׁשֶׁת: מְהוּ שְׁמַתְפִּיסָן לְכָל זֶבַח שְׁיִרְצָה?

אָמַר לִיה: אֵין מַתְפִּיסָן.

מַאי טַעְמָא?

אָמַר לִיה:

גְּמַר "בְּשַׁעְרֶיךָ"¹⁴² (דברים יב, טו) "בְּשַׁעְרֶיךָ"¹⁴³ (דברים טו, כב) מְבַכּוֹר, מַה בְּכוֹר אֵין מַתְפִּיסָן לְכָל זֶבַח שְׁיִרְצָה, דְּכַתִּיב: "אֶךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְרַח לְה' בְּבַהֲמָה ... לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ"¹⁴⁴ (ויקרא כז, כו), אֶךְ הֵי - אֵין מַתְפִּיסָן לְכָל זֶבַח שְׁיִרְצָה.

תְּנִיא כּוֹוֹתִיה דְּרַב שֵׁשֶׁת:

"קֹדְשִׁים שְׁקֵדָם מוּם קְבוּעַ לְהַקְדִּישׁוֹ וְנִפְדּוּ: חַיִּיבִין - בְּבַכּוֹרָה,

וּבְמַתְנֹת - בֵּין לְפָנֵי פְדִיוֹנָן, בֵּין לְאַחַר פְּדִיוֹנָן.

הַגּוֹזֵז וְהַעוֹבֵד בְּהוֹ - אֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. בֵּין לְפָנֵי פְדִיוֹנָן בֵּין לְאַחַר פְּדִיוֹנָן - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְלְפָנֵי פְדִיוֹנָן - מוֹעֲלִין בָּהוֹ, וְלְאַחַר פְּדִיוֹנָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהוֹ. וּוְלִדְוֹתֵיהוֹן - חוֹל, וְנִפְדִּין תְּמִימִים, וּמַתְפִּיסָן לְכָל זֶבַח שְׁיִרְצָה. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֵרִי הוּא כְּחוּלָיו לְכָל דְּבָרֵיהֶם, אֵין לָךְ בְּהֶם אֲלֵא מִצְוֹת עֲלוֹי בְּלִבְד.

קֹדֶם הַקְדִּישׁוֹ אֶת מוּמוֹ,

אוּ מוּם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁוֹ,

וְלְאַחַר מִכָּאן נוֹלֵד מוּם קְבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכּוֹרָה,

וּמִן הַמַּתְנֹת - בֵּין לְפָנֵי פְדִיוֹנָן,

בֵּין לְאַחַר פְּדִיוֹנָן.

הַגּוֹזֵז וְהַעוֹבֵד בְּהוֹ - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים.

וּבֵין לְפָנֵי פְדִיוֹנָן,

בֵּין לְאַחַר פְּדִיוֹנָן - עוֹשִׂין תְּמוּרָה.

לְפָנֵי פְדִיוֹנָן - מוֹעֲלִין בָּהוֹ,

וְלְאַחַר פְּדִיוֹנָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהוֹ.

וּוְלִדְוֹתֵיהוֹן - קוֹדֵשׁ,

וְאֵין נִיפְדִין תְּמִימִין.

אֵין מַתְפִּיסָן לְכָל זֶבַח שְׁיִרְצָה.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֵרִי הוּא כְּהַקְדֵּשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם,

וְאֵין לָךְ בְּהוֹ אֲלֵא הֵיתֵר אֲכִילָה בְּלִבְד."

"כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר" דְּרִישָׁא - לְאַתּוּי: שׁוֹחֲטֵן בְּחוּץ פְּטוּר.

טז, א "כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר" דְּסִיפָא - לְאַתּוּי: חֲלָבוֹ.

¹⁴² רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר בכרפת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וקאיל

¹⁴³ בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וקאיל

¹⁴⁴ אך בכור אשר יברח לה' בבהמה לא יקדיש איש אתו אם שור אם שיה לה' הוא

16. טז, א

רפ"י

הא בעלי מומין מיפרקי. אותם שנתעברו קודם פדיון ונולדו לאחר פדיון וכגון שתפסן לשם זבח דאלימא קדושתיהו למיתפס פדיון וכשהוא מתפסן לשם זבח אין מתפסן לכל זבח שירצה הא לשם אותו זבח מתפסן והיכי משכחת לה פירושא הוא כלומר היכי משכחת תירוצא דמילתא דמשמע בעלי מומין נפדין ולשם זבח אחר לא יתפסם אלא היכי עביד דמתפסם לשם אותו הזבח ונפדין במומן כשיפול בהן מום:

נימא תהוי תיובתא דרב הונא. דאמר לעיל כונסן לכיפה והן מתים:

ואידי דתני רישא נפדין תמימים. דחידוש הוא דאפילו תמימים נפדים:

והשוחטן בחוץ פטור. סיפא דברייתא לעיל אקדשים שקדם הקדשן את מומן קאי ואפילו הכי פטור דאין חייבין על שחיטת חוץ אלא על המתקבל בפנים כדתנן בזבחים בפרק פרת חטאת (דף קיב.) בעלי מומין בין קבועין בין עוברין שהקריבן בחוץ פטור ומפיק טעמא מהאי קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו הא כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו:

רב הונא מתני חייב. כדקתני מתני:

ומוקי לה בדוקין שבעין. דמתקבל בפנים הוא: **ואליבא דרבי עקיבא.** דאמר בשחיטת קדשים בפי המזבח מקדש (דף פד.) אם עלו לא ירדו. דוקין טולא כגון (ישעיהו מ) הנוטה כדוק שמים ולהכי לא ירדו דאין מומן ניכר כל כך הכי תנן בזבחים בפי המזבח מקדש הראוי לו (דף פד.) ר' עקיבא מכשיר בבעלי מומין כלומר דאם עלו לא ירדו ואמר רבי יוחנן בגמ' לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשירין בעופות והוא שקדם הקדישן את מומן ל"א דוקין שיש לו מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק על העין כרקיע דהכי אמרינן בספרי אגודות העין דומה לעולם קטן העפעפים כנגד הרקיע והתחתון כנגד הארץ והלבן שמקיף את העין כנגד ים אוקיינוס שסובב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל חמה:

אמר מר:

"אין נפדין תמימין, ואין מתפסין לכל זבח שירצה."

"תמימים" - הוא דלא מיפרקי, הא בעלי מומין' - מיפרקי.

"לכל זבח שירצה" - הוא דאין מתפסין, הא - לאותו זבח מתפסין.

היכי משכחת לה דמתפסין לאותו זבח ונפדין במומן.

נימא תהוי תיובתא דרב הונא!

אמר לך רב הונא:

הוא הדין דאפילו בעלי מומין - אין נפדין.

ואידי דתנא רישא: **"נפדין תמימים" תנא נמי סיפא: "אין נפדין תמימים".**

ואידי דתנא רישא: **"לכל זבח שירצה" תנא נמי סיפא: "לכל זבח שירצה".**

"והשוחטן בחוץ - פטור".

רב הונא מתני: "חייב",

ומוקים לה: **בדוקין שבעין,**

ואליבא דרבי עקיבא דאמר: אם עלו - לא ירדו.

17. טז, א

רס"י

קדושה דחוויה. שכבר נפדו: ויאכלו במומן. ימתינו עד שיוממו ויאכלו לבעלים כבכור ומעשר שאין נפדין אלא נאכלין במומן אלמא כיון דלא מצוי קרבי כדאמר במס' תמורה (דף ה: ע"ש) אך בכור שור וגוי הן קריבין ואין תמורתן קריבין נאכלין במומן לבעלים הכי נמי ליעבד הכי:

והא בהמה לא אלימא למיתפס פדיונה. הילכך מתה:

מנין לתמורת פסולי המוקדשים שמתה. כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מצו למיקרב:

ממעלה הגרה טמא הוא. דסיפיה דקרא כתיב טמא הוא לכם ודרשינן הכי יש לך דבר שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואיזו זו תמורת פסולי המוקדשין:

חמש חטאות. מפרש בתמורה (דף כא:):

לתמורת אשם שתהא רועה. דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא טמא דקרא ה"ק הניחוהו עד שיהא טמא כלומר שיפול בו מום:

כל שבחטאת מתה. ותמורת חטאת היינו אחת מחמש חטאות מתות:

לאו ליכא. דאין עובר בלאו:

"בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו - עושה תמורה".

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון: ותמורתו לאחר פדיונו - מתה.

מאי טעמא?

הכי ליעביד?

ליקרביה - מכח קדושה דחוויה קאיתי! ליפרקה - לא אלימא למיתפס פדיונה. הלכך - מתה.

מתקיף לה רב עמרם:

ותיתכיל במומה לבעלים!

וכי מה בין זו, לתמורת בכור ומעשר? דתנן:

"תמורת בכור ומעשר, הו וולדו וולדו עד סוף כל העולם - הרי הו בכור ומעשר, ואכלו במומן לבעלים" (תמורה כא.)!

אמר ליה אביי:

זה שם אמו עליו, וזה שם אמו עליו,

"זה שם אמו עליו" 145 - תמורת בכור ומעשר מיקריא,

מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים - אף תמורתן מיתאכלא.

"וזה שם אמו עליו" - תמורת קדשים מיקריא,

מה קדשים לא מיתכלי אלא בפדיון - אף תמורתן נמי לא מיתכלי אלא בפדיון.

והא לא אלימא למיתפס פדיונה.

תניא כוותיה דרב נחמן:

"מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה?

תלמוד לומר: "ממעלי הגרה... טמא" 146 (ויקרא יא, ד)."

האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות!

ההוא, "ממפריסי הפרסה... טמא" (ויקרא יא, ד) נפקא.

תניא נמי הכי:

"מנין לחמש חטאות מתות?

תלמוד לומר: "ממפריסי הפרסה... טמא" (ויקרא יא, ד)."

חמש חטאות מתות, הילכתא גמירי לה!

אלא, כי אתא קרא - לתמורת אשם.

"תמורת אשם" - נמי הילכתא היא,

"כל שבחטאת - מתה, באשם - רועה!

אלא, לעולם חמש חטאות מתות.

ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא,

דאי מקרא - הוה אמינא: לרעיה,

קא משמע לן: הילכתא למיתה.

ואי מהילכתא - הוה אמינא: היכא דעבד איקרי ואכל מהני חמש חטאות איסורא - איכא,

לאו - ליכא,

145 כתבי יד. ובחלק מכתבי היד: וכו'. גירסת וילנא: פולו

146 אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל פי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם

קמשמע לן: דאיכא לאו.

רש"י

דאיכא לאו. לא תאכלו ממעלי הגרה:
 ואבע"א. להכי אתא ממפריסי הפרסה דמשתעי בחטאות המתות להקיש דבר הבא ממעלי הגרה תמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיונן דנפקא ממעלי הגרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה חטאות המתות:

ואיבעית אימא:

לאקושי דבר הבא ממעלי גרה, לדבר הבא ממפריסי הפרסה, מה להלן - במיתה, אף כאן - במיתה.

18. טז, א-ב

רש"י

מתני'

המקבל צאן ברזל. ששם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קצובין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותן זמן יהיו ביניהם:

ולדותיהן פטורין. מן הבכורה: ולדותיהן. של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אישתכח דשייכא יד עובד כוכבים באמן:

ולדי ולדות חייבין. ולדי ולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקן של ישראל כשיהיו להן ולדות בכורות (ינתנו) לכהן דהיינו רביעית לצאן ברזל ינתן לכהן:

העמיד ולדות תחת אמותיהם. שפתח לו פתח לעובד כוכבים להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי באותן דמים עד אותו זמן עצמו:

ולדותיהן. השתא אלימא יד עובד כוכבים ושייכא בדור אחר טפי הלכך ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן הברזל פטורין דשייכא בהו יד עובד כוכבים וכשיהא להם בכור לא ינתן לכהן:

שאחריותן לעובד כוכבים. דלעולם כל מה דמשכח עובד כוכבים תפיס:

גמ'

כיון דלא נקט. העובד כוכבים זוזי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי:

דמקבל קיימא. דמקבל זוזי הוא דאחייב להו והאי דשקיל נותן חצי ולדות בשכר המתנת מעות קא שקיל להו דאי ברשות מרה קיימי אמאי רבית הוא ברשותא דמריה אשבח ולדות:

מתני' בדקביל עליה. העובד כוכבים אונסא וזולא:

אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה. בתמיה הא צאן ברזל לא הוי אלא במקבל עליה המקבל אונסא דלהכי קרית ליה ברזל קשה ואינו נפחת כך זה הנותן לא יפחות מדמיו:

ועוד מאי פסקא. בתמיה כלומר פסקא למילתא דיש חילוק בין צאן ברזל לצאן ברזל:

אדתני סיפא. דהתם אבל מקבלין כו':

אלא. הא והא דלא קביל עליה מרא אונסא וזולא אלא על המקבל יהא הכל:

והכא גבי בכורה. לאו משום דהוי ברשותו של עובד כוכבים אלא משום דמשכון הוי גביה:

מתניתין

המקבל צאן ברזל מן הגוי:

ולדותיהן - פטורין,

ולדי ולדותיהן - חייבין.

העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן:

ולדי ולדות - פטורין,

ולדי ולדי וולדי וולדות - חייבים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אפילו עד עשרה - פטורים, שאחריותן לגוי.

רחל שילדה מין עז,

ועז שילדה מין רחל - פטורה מן הבכורה,

ואם יש בו מקצת סימנין - חייב.

גמרא

למימרא: דכיון דלא נקט מרא זוזי - ברשותא דמרא קיימא.

ורמינהו:

"אין מקבלין צאן ברזל מישראל,

מפני שהוא רבית" (בבא מציעא ע:).

אלמא: ברשותא דמקבל קיימא!

אמר אביי:

לא קשיא:

הא - דקביל עליה אונסא וזולא,

והא - דלא קביל עליה אונסא וזולא.

אמר ליה רבא:

דקביל עליה אונסא וזולא, "צאן ברזל" קרית ליה!?

ועוד,

מאי פסקא!

ועוד,

אדתני סיפא: "אבל מקבלין צאן ברזל מן הגוי" (בבא מציעא ע:). - ליפלוג וליתני בדידה:

במה דברים אמורים: דלא קביל עליה אונסא וזולא,

אבל קביל עליה אונסא וזולא - שפיר דמי!

אלא אמר רבא:

אידי ואידי - דלא קביל עליה אונסא וזולא.

והכא גבי בכורה, היינו טעמא: דאילו אתי גוי בעי זוזי ולא יהיב ליה - תפיס לה לבהמה,

ואי לא משכח לה לבהמה - תפיס ולדות דידה, והרי יד גוי באמצע,

וכל יד גוי באמצע - פטורה מן הבכורה.

19. טז, ב - יז, א

"העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן - ולדי ולדות פטורים."

אמר רב הונא:
ולדות - פטורין,
וולדי ולדותיהן - חייבין.

ורב יהודה אמר:
ולדי ולדות - נמי פטורין,
וולדי ולדי ולדות - חייבין.

תנן:

"העמיד ולדות תחת אמותיהן - ולדי ולדות פטורין."

טעמא דהעמיד,
הא לא העמיד - לא.
תיובתא דרב יהודה!

אמר לך רב יהודה:
הוא הדין, אף על גב דלא העמיד.
והא קא משמע לן: אפילו העמיד נמי, דאורחיה דגוי למיתפס בנה,
והוי כמי דלא העמיד,
ולדי ולדות - פטורין,
ולדי ולדי ולדות - חייבין.

תנן:

**"רבן שמעון בן גמליאל אומר:
אפילו עד עשרה דורות - פטורין,
שאחריותן לנברי."**

בשלמא לרב יהודה דאמר: נחית תנא קמא לדרי,
היינו דאמר ליה רבן שמעון בן גמליאל: **"אפילו עד עשרה דורות - פטורין"**.
אלא לרב הונא, דאמר: לא נחית תנא קמא לדרי - מאי **"אפילו עד עשרה דורות!"**

י,א

אמר לך רב הונא:
רבן שמעון בן גמליאל אהעמיד קאי, דנחית לדרי.

תא שמע:

**"המקבל צאן ברזל מן הגוי - ולדות פטורין,
וולדי ולדות - לא"**.
תיובתא דרב יהודה!

אמר לך רב יהודה:
אימא: הן וולדותיהן.

איכא דאמרי:
"הן וולדותיהן פטורין"
תיובתא דרב הונא!

אמר לך רב הונא, אימא: הן, וולדות - פטור,
וולדי ולדות - חייב.

רפ"י

אמר רב הונא וולדן של צאן ברזל
פטורים כו'. כדפרישי גבי מתני'
וארישא קאי:

רב יהודה אמר ולדי ולדות נמי
פטורין. ודור ד' לצאן ברזל אינו
נותן לכהן אלא דור ה' ולקמן
פריך ליה ממתני':

טעמא דהעמיד. שהחזיק כחו
של עובד כוכבים הא לא העמיד
לא מיפטרי ולדי ולדות של צאן
ברזל:

והא קמ"ל. דאע"ג דהעמיד
דאורחיה דעובד כוכבים למיזל
ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון
שחוזר כח עובד כוכבים בולדות
אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל
אפילו הכי ולדות של אותן ולדות
שהן ולדי ולדות לצאן ברזל
פטורין וולדי ולדות של ולדות
חייבין כאילו לא העמיד:

תנן רבן גמליאל אומר כו'.
וקס"ד דר"ג ארישא קאי:

בשלמא לרב יהודה דאמר נחית
ת"ק. למיפטר דרי דשתי דורות
לצאן ברזל פוטר ת"ק:

היינו דקאמר רשב"ג. את אמרת שתי דורות למטה מצאן ברזל ותו לא ואנא אמינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין והוא הדין טפי מעשרה אלא כי האי מנינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) גם דור עשירי והן אסורין לעולם אצטריך למיתני הכי דאם הוי תני אפילו ולדי ולדות פטורין הוה אמינא הני הוא דפטר רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי דשמעינן ליה לתנא קמא דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש נולדו ומחייב בולדי [ולדי] ולדות לתת ולן לכהן הכי נמי לרשב"ג אע"ג דפטר בולד ולדי בחד דרא טפי מחייב:

אלא לרב הונא דאמר לא נחת תנא קמא למיפטר דרי. דלא פטר אלא ולדות של צאן ברזל הואיל ויצאו מבהמותיו ממש של עובד כוכבים למה ליה לרשב"ג למימר עד עשרה דורות לימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש יצאו הוא הדין נמי עד עשרה דורות:

אהעמיד קאי. שהעמיד ולדות תחת אמותיהן קאי דנחת תנא קמא למיפטר דרי: **אימא הן וולדות.** דמשמע תרי דרי הן הולדות וולדות אחרים: **אימא הן וולדות.** כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא וולדות: **מגז כבשי יתחמם.** אלמא בת חימום קרי גז דלא בת חימום לא קרי גז והך עז בת רחל צמרה קשה דצמר עזים קשה הוא:

חוששין לזרע האב. אם שוחט האב והבן ביום אחד והילכך רבי מאיר מחייב אם שחטו ובתו חייב הואיל וזה דומה לו: **אין חוששין.** בעז בת עז ושחט אותה ואת אביה ביום אחד: **כי היכי דפליגי חנניה ורבנן.** בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף עח:). דחנניה מחייב וחכמים פטורין:

ברחל בת רחל. וגבי עז בת רחל עז בת עז בת רחל מיירי: **ואב"א ברחל בת עז בת רחל.** וחדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה בת רחל:

ר"מ מחייב ליתנן לכהן דחזרה שיות למקומן. ולא נדמה הוא והך רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר:

"רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל - פטורה מן הבכורה."

אתא רב אושעיא מנהרדעא ואיתי מתניתא בידיה:

"רחל בת עז,

ועז בת רחל:

רבי מאיר מחייב,

וחכמים פוטרין."

אמר ליה רב אושעיא לרבה:

כי עיילת לקמיה דרב הונא,

בעי מיניה: "רבי מאיר מיחייב" - למאי?

אילימא: בכורה - ולית ליה לרבי מאיר:

"אך בכור שור"¹⁴⁷ (במדבר יח, יז) עד שיהא הוא שור ובכורו שור!

אלא לראשית הגז - ולית ליה הא דתנא רבי רבי ישמעאל:

"בבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז,

שנאמר: "ומגז כבשי יתחמם"¹⁴⁸ (איוב לא, כ)!

אמר ליה:

ניחזי אנן,

הכא במאי עסקינן:

ברחל שילדה מין עז, ואביו תייש,

ובחוששין לזרע האב לענן "אותו ואת בנו"¹⁴⁹ (ויקרא כב, כח) קמפילגי:

רבי מאיר סבר: חוששין לזרע האב,

ורבנן סברי: אין חוששין לזרע האב.

אי הכי, ליפלגו ב"חוששין לזרע האב בעלמא", בפלוגתא חנניה ורבנן!

אלא, לעולם לבכורה.

והכא במאי עסקינן: ברחל בת רחל בת עז.

מר סבר: זיל בתר אימיה,

והאי לאו נדמה הוא.

ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה,

והאי נדמה הוא.

ואיבעית אימא:

ברחל בת עז בת רחל,

מר סבר: חזרה שייית למקומן.

ומר סבר: לא חזרה שייית למקומן.

רב אשי אמר:

פגון שיש בו מקצת סימנין.

ומאן "חכמים"?

רבי שמעון,

דאמר: "עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו".

¹⁴⁷ אך בכור שור או בכור פסב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת הלכם תקטיר אשה לרית ניהח לה

¹⁴⁸ אם לא ברכיני חלציו ומגז כבשי יתחמם

¹⁴⁹ ושור או שיה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

21. יז, א

רש"י

מודה ר"מ. אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בעינן שיהא ממשפחת עזים מששת ימי בראשית:

ה"מ דלא נחית לדרי. כלומר דאינו נדמה לעז אם אמו אלא לאמו גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו אבל היכא דנחת לדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דדמי לאמו אלא לגבי אם אמו הוי נדמה אימא לא קמ"ל אחד דבעינן מיוחד מששת ימי בראשית:

ואי מהתם. דאי כתב אחד ולא כתב עז הוה אמינא הני מילי דנדמה פסול לקרבן חובה כגון שעיר מוסף דראש חדש דחובה הוא אבל לקרבן נדבה ליתכשר האי דנקט שעיר ראש חדש הוא הדין לשעירי רגלים דכתיב בהן אחד אלא קמא דכולהו נקט:

"]רחל בת עז,
ועז בת רחל:
רבי מאיר מחייב,
וחנמים פוטרין".

...
אלא, לעולם לבכורה.
והכא במאי עסקינן: ברחל בת רחל בת עז.
מר סבר: זיל בתר אימיה,
והאי לאו נדמה הוא.
ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה,
והאי נדמה הוא].

אמר רבי יוחנן:
מודה רבי מאיר בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה.
מאי טעמא?
אמר קרא: "אחד"¹⁵⁰ (במדבר כח, טו) - המיוחד ובא מששת ימי בראשית.

והא מהכא נפקא?!
מהתם נפקא "שור או קשב"¹⁵¹ (ויקרא כב, כז) - פרט לכלאים,
"או עז" - פרט לנדמה!

צריכא,
דאי מהתם - הוה אמינא: הני מילי היכא דלא נחת לדרי, אבל היכא דנחת, אימא: לא,
ואי מהכא - הוה אמינא: הני מילי לגבי קרבן חובה, אבל נדבה - לא,
צריכא.

¹⁵⁰ ושעיר עזים אחד להטאת לה' על עלת התמיד יעשה ונסמו
¹⁵¹ שור או קשב או עז מי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'

22. יז, א

רש"י

על צמרו. של שה שאינו מיוחד
שה לדורותיו:
מה זבח שלא נשתנה. דהא
נדמה פסול לקרבן:
אלא מעתה. משום דהדלה על
גבי תאינה חשבת ליה שינוי:
זה נשתנה ריחו. יין של אותו
גפן:

אמר רבי אחא בר יעקב:

הכל מודים, דאין לוקין על צמרו משום כלאים,
שנאמר: "לא תלבש שעטניו"¹⁵² (דברים כב, יא),
מה פשתן שלא נשתנה - אף צמר שלא נשתנה.

אמר רב פפא:

הכל מודים שצמרו פסול לתכלת,
שנאמר: "לא תלבש שעטניו ... גדלים תעשה לה"¹⁵³ (דברים כב, יב),
מה פשתן שלא נשתנה - אף צמר שלא נשתנה.

אמר רב נחמן בר יצחק:

הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים,
שנאמר: "בבגד צמר או בבגד פשתים"¹⁵⁴ (ויקרא יג, מז),
מה פשתים שלא נשתנה - אף צמר שלא נשתנה.

אמר רב אשי:

אף אנו נאמר: הדלה הגפן על גבי תאינה יינו - פסול לנסכים.
מאי טעמא?
"זבח ונסכים"¹⁵⁵ (ויקרא כג, לו) - מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו.

מתקיף לה רבינא:

הדלה פשתן על גבי היגא, הכי נמי דלישתני?
אם כן לא מצית אמרת: "מה פשתן שלא נשתנה", דהא פשתן נמי משתני!

אמר ליה:

זה - נשתנה ריחו,
וזה - לא נשתנה ריחו.

¹⁵² לא תלבש שעטניו צמר ופשתים יחדו

¹⁵³ גדלים תעשה לה על ארבע מנפות פסותף אשר תמסה בה

¹⁵⁴ והבגד פי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים

¹⁵⁵ אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו

23. יז, א-ב

רס"י

מתניתין

רחל שלא בינדה, וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן כאחת.
רבי יוסי הגלילי אומר:
 שניהו לכהן.

שנאמר: "הזכרים לה"¹⁵⁶ (שמות יג, יב).

וחכמים אומרים:

אי אפשר לצמצם.

אלא אחד - לו,

ואחד - לכהן.

רבי טרפון אומר:

הנהן בורך לו את היפה.

רבי עקיבא אומר:

משמנין ביניהן.

והשני - ירעה עד שישתאב.

וחייב במתנות.

ורבי יוסי פוטר.

מת אחד מהן:

רבי טרפון אומר: יחלוקו.

רבי עקיבא אומר:

המוציא מחבירו עליו הראיה.

זכר ונקבה - אין כאן לכהן כלום.

י"ב

גמרא

אמרי דבי רבי ינאי:

לרבי יוסי הגלילי שמעינו ליה דאמר: אפשר לצמצם בידי שמים.

וכל שכן בידי אדם.

ורבנן: בידי שמים - אי אפשר לצמצם,

בידי אדם - מאי?

תא שמע:

"חוט של סיקרא חוגרו באמצע,

להבדיל בין דמים העליונים,

ובין דמים התחתונים."

ואי אמרת: אי אפשר לצמצם בידי אדם, זימנין דקא יהיב עליונים למטה,

ותחתונים למעלה!

דמרווח בה פורתא.

תא שמע:

ממדת פלים ממדת מזבח.

שאני התם דרחמנא אמר עבד, ובכל היכי דמצית למיעבד ניהא ליה,

"הכל בכתב מיד ה' עלי השפיל"¹⁵⁷ (דברי הימים א כה, יט).

אמר רב קטינא:

תא שמע:

"חלקו לשנים, והו שוין שניהו טמאים, לפי שאי אפשר לצמצם!"

אמר רב פהנא:

שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות!

מתני'

הזכרים. משמע שנים:

א"א לצמצם. שיצאו שני ראשיהן כאחד

אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו:

ור"ט. מפרש וקאמר בורר את היפה מפרש

בגמ' טעמא:

משמנין ביניהם. מפרש בגמרא דכהן נוטל

כחוש:

והשני. שנשאר לישראל ירעה עד שישתאב

ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הילכך אינו

נשחט תמים ובאותו של כהן לא אצטרך

למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא בו מוס

דבזמן הזה מייירי א"נ בזמן הבית מייירי

ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא

ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך

נמי יאכל במומו והאי דנקט של ישראל

ירעה עד שישתאב משום דבעי למימר וחייב

במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן

המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין

בפרק הזרוע והלחיים (דף קלב.) הילכך תנא

כולה מתניתין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה

עד שישתאב ויאכלנו במומו:

וחייב במתנות. כשישחטנו יתן לכהן את

הזרוע והלחיים וסתם משנה היא זו:

ור' יוסי פוטר. מפרש בגמ':

יחלוקו. דחזר בו ר"ט ממאי דאמר לעיל

כדמפרש בגמ' דס"ל דאפילו כשהן חיון

מעלין את היפה בדמים לשניהם שיחלקו

בשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את

החי:

זכר ונקבה אין כאן כלום לכהן. דשמא נקבה

יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה

והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא

דפליג משום דוודאי חד מינייהו לכהן הלכך

יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו

דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד

שישתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא:

גמ'

אפשר לצמצם בידי שמים. כגון הך לידה

ואע"ג דאין מקפידין בכך:

וכל שכן בידי אדם. דמתכוונין לצמצם שום

מדה או שום דבר דוודאי אפשר לצמצם:

בידי אדם. שמתכוונין ומודדין כדי לצמצם

מאי אפשר לצמצם או לא:

חוגרו. למזבח באמצע גובהו הוא:

קיהיב דמים עליונים. הראוים להתן

למעלה מאמצעיתו וקא יהיב להו למטה

דשמא לא צמצמו יפה ועשו את החוט למטה

מאמצעיתו הרבה וכי נותנין דמים עליונים

למעלה מן החוט מעט איכא למימר למטה

מאמצעיתו הוא:

ותחתונים למעלה. דשמא למעלה

מאמצעיתו נתנו את החוט:

דמרווח ביה פורתא. לעולם א"א לצמצם

והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר

שמדדו והתחילוהו באמצע הרחיבוהו למטה

ולמעלה דממה נפשך למטה דידיה הוי

תחתונו של מזבח ולמעלה דידיה הוי עליונו

בלא שום ספיקא:

ת"ש ממדת כלים. דאמר רחמנא (שמות

כה) ועשית שלחן אלמא צמצמו יפה

ועשאוהו באמתיו מצומצמות:

שאני התם דאמר רחמנא עבד ובכל היכא

דמצית למיעבד ניהא ליה. ולעולם לא

צמצמו יפה:

הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. כל מלאכת

התבנית דוד אמרו לפסוק זה ולא גרסינן

ליה הכא:

חלקו לשנים. תנור שנטמא וחלקו לשנים

והן שוין טמאין דאי אפשר לצמצם ובכל חד

וחד איכא למימר הכא איכא רובא וק"ל

תנור שיריו ברובו בהעור והרוטב (חולין דף

קכד.):

ויש בו גומות. שאינו נחלק בשוה אלא

כשבוברין אותו חתיכות (קרקע) בולטות בו

ועושה בזה גומא וכן במקומות הרבה

והילכך אי אפשר לשער אותן בליטות:

¹⁵⁶ והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגור בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'

¹⁵⁷ הכל בכתב מיד ה' עלי השפיל כל מלאכות התבנית

תא שמע:

"נמצא מכוון בין שתי עירות - שתיהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר" (סוטה מה:).

מאי טעמא? לא משום דקסבר בידי אדם אפשר לצמצם. "קרובה" (דברים כא, ג) ואפילו קרובות.

יהא,

לא, רבי אליעזר אסבר לה כרבי יוסי הגלילי, דאמר: "אפשר לצמצם בידי שמים, וכל שכן בידי אדם".

נימא כתנאי:

"נמצא מכוון בין שתי עירות - לא היו עורפין.

רבי אליעזר אומר:

שתיהן מביאות שתי עגלות".

מאי לא בהא קמיפלגי:

דתנא קמא סבר: אי אפשר לצמצם,

ורבי אליעזר סבר: אפשר לצמצם.

ותיסברא?!

אי קסבר תנא קמא: אי אפשר לצמצם - אמאי לא היו עורפיים?

יביאו עגלה אחת בשותפות, ויתנו!

אלא, להני תנאי, דכולי עלמא: אפשר לצמצם,

והא ב"קרובה" (דברים כא, ג) - ולא קרובות, קמיפלגי,

דתנא קמא סבר: קרובה, ולא קרובות.

ורבי אליעזר סבר: "קרובה" - ואפילו קרובות.

מאי הוי עגלה?

אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם:

תנא:

"נמצא מכוון בין שתי עירות,

רבי אליעזר אומר:

שתיהן מביאות שתי עגלות,

וחכמים אומרים:

יביאו עגלה אחת בשותפות, ויתנו".

מאי קסברי רבנן?

אי קסברי רבנן: דאפשר לצמצם,

ו"קרובה" - ואפילו קרובות,

לייתי תרתמי!

ואי "קרובה" ולא קרובות - אפילו חדא לא לייתי!

אלא לאו שמע מינה:

קסברי רבנן: אי אפשר לצמצם,

ואפילו בידי אדם.

שמע מינה.

רש"י

נמצא. חלל מכוון בין שתי עירות שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום:

אפשר לצמצם. ולמדוד יפה כיוונו שתיהן קרובות זו כזו וקסבר קרובה דכתב בקרא (דברים כא) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שתיים קרובות לו בשה שתיהן עורפות דאי אי אפשר לצמצם אלא ודאי אחת קרובה מחברתה אמאי מביאות שתי עגלות יביאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יהא שלנו ותכפר עלינו:

סבר לה כר' יוסי הגלילי. וקא מיבעיא לן לרבנן:

אי אפשר לצמצם. הילכך לא היו עורפין דכל אחת אומרת אני איני קרובה:

אפשר לצמצם. וקרובה אפילו קרובות:

ויתנו. כדפרשינן לעיל:

דכולי עלמא אפשר לצמצם.

דכרבי יוסי הגלילי סבירא להו:

מאי הוי עלה. אליבא דרבנן:

שתי עגלות. דאפשר לצמצם

וקרובה אפי' קרובות:

לייתי תרתמי. דהא לא מצי

לאתנויי דהא שתיהן שוות:

א"א לצמצם. הילכך מצו

לאתנויי:

24. יח, א

רס"י

הוא דבריא נפק ברישא.
 דמרוב בריאותו קדם את אחיו:
 הכהן נוטל כחוש. לרבי עקיבא:
 הוא משמנים תנן. דמשמע מה
 שיפה השור מחבירו ואותן דמים
 יחלוקו:
 אדאכלת כפניאתא בבבל. בעוד
 שהייתה אוכל תמרים בבבל
 ומעדן עצמך:
 תרגימנא. להאי מילתא דר'
 עקיבא ודייקנא לה מסיפא:
 דכי הדדי פליגי. דלתרווייהו יהא
 חלק בשניהם ה"נ יחלוקו את
 החי:
 שומן יהא ביניהן. מה שאחד
 שמן יפה מחבירו יהא מוטל
 ביניהם ועליו יבאו לדין ויטעון
 ישראל לכהן אייתי ראיה כו' כי
 היכי דסבר ר' עקיבא בסיפא
 המוציא מחבירו עליו הראיה:

[רחל שלא ביברה, וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן באחת.
 רבי יוסי הגלילי אומר: שניהן לכהן,
 שנאמר: "הזכרים לה"¹⁵⁹ (שמות יג, יב).
 וחכמים אומרים:
 אי אפשר לצמצם.
 אלא: אחד - לו,
 ואחד - לכהן]
 רבי טרפון אומר: הכהן בורר לו את היפה".
 רבי עקיבא אומר:
 משמנין ביניהן.
 והשני - ירעה עד שישתאב".

מאי טעמא דרבי טרפון?

קא סבר: ההוא דבריא נפק ברישא.

"רבי עקיבא אומר: משמנין".

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:
 הכהן נוטל כחושא.

אמר ליה רבי חייה בר אבא לרבי יוחנן:
 והא אנו "משמנין ביניהן" תנו!

אמר ליה:

עד דאכלת כפנייתא בבבל,
 תרגימנא מסיפא,

דקתני סיפא: "מת אחד מהן:

רבי טרפון אומר: יחלוקו,

רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה".

ואי סלקא דעתך: "משמנין ביניהן" - דכי הדדי פליגי,
 הכי נמי לפלגי גבי הדדי!

אלא, מאי "משמנין"? שומן יהא ביניהן,

דאמר ליה לכהן: אייתי ראיה דבכור הוא, ושקיל.

¹⁵⁹ והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגור בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'

25. יח, א

רפ"י

"והשני ירעה עד שיסתאב וחיוב במתנות ורבי יוסי פוטר".

מאי טעמא דרבי מאיר?

אמר רבי יוחנן:

הואיל וכהן בא עליו משני צדדיו, דאמר ליה: אי בכור הוא - כוליה דידי הוא, אי לא בכור הוא - הב לי מתנות מיניה.

ורבי יוסי מאי טעמא?

אמר רבא:

עשו שאינו זוכה כזוכה, ואף על גב דלא מטא לידיה, כמאן דמטא לידיה, וזבניה לישאל במומיה.

אמר רבי אלעזר:

הכל מודים בספק בכור שאין חליפין ביד כהן, שחייב במתנות.

"הכל מודים" - מאן?

רבי יוסי? פשיטא!

עד פאן לא קא פטר רבי יוסי התם אלא דחליפין ביד כהן, דעשו שאינו זוכה כזוכה, אכל אין חליפין ביד כהן לא!

מהו דתימא: טעמא דרבי יוסי דקסבר דאי מחייבת ליה במתנות, אתי ליה לידי גיזה ועבודה, אף על גב דאין חליפין ביד כהן.

קא משמע לן.

ומי מצית אמרת הכי?!

והתני ספא: "שהיה רבי יוסי אומר:

כל שחליפיו ביד כהן - פוטר מן המתנות, ורבי מאיר מחייב".

חליפין ביד כהן - אין

אין חליפין ביד כהן - לא!

מהו דתימא: רבי יוסי לדבריו דרבי מאיר קאמר ליה:

לדידי אפילו אין חליפין ביד כהן - דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לידי גיזה ועבודה, לדידה אודי לי מיהא היכא דחליפין ביד כהן דעשו שאינו זוכה כזוכה! ואמר ליה רבי מאיר: לא.

ואמר רב פפא:

הכל מודים בספק מעשר - שפוטור מן המתנות.

"הכל מודים" מאן? רבי מאיר.

פשיטא!

עד פאן לא קמחייב רבי מאיר התם אלא בספק בכור, הואיל וכהן עליו כהן משני צדדיו, אכל ספק מעשר - לא!

מהו דתימא: טעמא דרבי מאיר, דלא תשתכח תורת מתנות - אפילו ספק מעשר נמי!

מאי טעמא דר"מ. דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות: אי בכור הוא כוליה דידי. והאי דשקיל אנא הוי חולין ומהדרטא לך ניהלך ושקילנא מתנות מיניה:

עשו שאינו זוכה כזוכה. אע"פ שלא זכה כהן בהאיך דהא לא מטא לידיה מעולם עשאוהו כאילו זכה בו הואיל ומעיקרא הוה שייכא ביה יד כהן דשמא דידיה ניהו שויה רבנן כמאן דמטא לידיה לשום בכורה:

וזבין ליה לישראל במומיה. והדר שקליה לאידך חילופיה ובכור שמכרו כהן לישראל פטור מן המתנות דאיתקש לצבי ואיל בפרקא קמא (לעיל דף יב.).

בספק בכור שאין חליפין ביד כהן. שלא נטל כלום תחתיו כגון דקתני מתני' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום והאי זכר ספק בכור הוא שמא יצאה נקבה תחלה וירעה ויאכל במומו לבעלים:

שחייב במתנות. דהכא ליכא למימר עשאוהו כמי שמכרו כהן לישראל דהא לא בא בחליפין ליד כהן כלום:

אי מחייבת ליה. לספק בכור במתנות אתי למימר חולין גמור הוא ואתי למישרי בגיזה ועבודה:

ומי מצית אמרת. דטעמא דרבי יוסי משום גיזה ועבודה הוא:

בספק מעשר. כגון שקפץ אחד מן המעושרין לתוכם דאמרינן בפ"ב (לקמן דף נח): כולם ירעו עד שישתאבו ויאכלו במומן לבעלים ספק מעשר אין כהן בא עליו משני צדדיו דאם מעשר הוא אין לכהן חלק בו דמעשר קרב שלמים ונאכל לבעלים:

ומי מצית אמרת הכי. דטעמא דרבי מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות:

כל שחליפיו כו'. אי אמרת בשלמא טעמא דרבי מאיר גבי בכור משום דבא עליו משני צדדיו היינו דקנסיב ר' יוסי (הש"ס) דהואיל וחליפיו ביד כהן פטור דאינו יכול לומר אי בכור הוא כולו דידי הוא דהוי כמאן דזבניה לישראל אלא אי אמרת טעמא דר' מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות אמאי נקט רבי יוסי טעמא משום דחליפיו ביד כהן הא לר' מאיר נמי מה"ט לפטר אלא ודאי טעמא לאו משום שלא תשתכח תורת מתנות הוא:

יח,ב

קא משמע לן.

ומי מצית אמרת הכי?!

והקתני סיפא: "שהיה רבי יוסי אומר:

כל שחליפיו ביד בהן פטור מן המתנות.

ורבי מאיר מחייב!"

מהו דתימא: רבי מאיר אפילו ספק מעשור מחייב,

והא דמיפליגי בחליפין להודיעהו כחו דרבי יוסי, דפטור אפילו היכא דבהן בא עליו משני צדדיו,

קא משמע לן.

.26 יח, ב

רש"י

אי שמן מית דכהן הוא. האי
דמית דהא רבי טרפון אמר כהן
בורר לו את היפה:
חזר בו רבי טרפון. מקמייתא
דאמר כהן בורר לו את היפה
וסבר דלשניהם יש חלק
בשניהם:

"מת אחד מהן,
רבי טרפון אומר: יחלוקו
רבי עקיבא אומר:
המוציא מחבירו עליו הראיה".

אמאי "יחלוקו"?
ניחזי, אי שמן מית - דכהן הוא,
והאי דאיכא - דבעל הבית;
ואי כחוש מית - דבעל הבית מית,
והאי דאיכא - דכהן הוא!

אמר רבי אמי:
חזר בו רבי טרפון.

27. יח, ב

רפ"י

לשנים שהפקידו אצל רועה. שתי בהמות ומתה האחת ואין ידוע של מי מתה:

שמניח רועה בין שניהם. לחלקה ומסתלק דהכא ליכא למימר המוציא מחבירו ומתניי נמי דקאמר רבי טרפון יחלוקו כגון שאותו ספק בכור החי נמסר לרועה ואתי בעל הבית וכהן גבי רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו:

ומשל דרבי עקיבא לאחד שהפקיד אצל בעל הבית. והניחה בעדרו ומתה בהמה אחת בעדרו ואומר שלך מתה והלה אומר אחת מאותן שלך מתה המוציא מחבירו עליו הראיה ומתניי נמי דמרע ליה ר' עקיבא לכחו של כהן כשישנן ברשות בעל הבית דהוי כהן מוציא מחבירו:

אלא במאי פליגי. הואיל ולא בחד גונא קמיתרצא מתניי:

ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה. בתמיהה הא דאי ליכא למימר המוציא מחבירו עליו הראיה:

לא נחלקו. אלא כגון שהבכור חי עומד בחצר בעל הבית וכהן רועה כל בהמותיו של בעל הבית:

אקניי אקני ליה. בעל הבית לכהן מקום בחצירו כדי שיזכה כהן בבכורות כשיוולדו מיד דתיקני ליה חצירו:

דניחא ליה לאינש דתתעביד מצוה בממוניה. שיגדלו בכורותיו של כהן בחצירו והוה ליה חצר של שניהם והוי האי חצר כי רועה וכאלו שנים הפקידו אצלו הילכך חולקין דברשות שניהם עומד:

פסידא. היכא דאיכא ספיקא מפסיד בעל הבית אי קיימא חצר ברשות כהן:

"רבי עקיבא אומר:

המוציא מחבירו עליו הראיה".

אמר רבי חייא:

משל דרבי טרפון - למה הדבר דומה?

לשנים שהפקידו אצל רועה,

שמניח רועה ביניהם. ומסתלק.

ומשל דרבי עקיבא - למה הדבר דומה?

לאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

אלא במאי פליגי?

רבי עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ומסתלק?

ורבי טרפון פליג באחד שהפקיד אצל בעל הבית?

אמר רבא ואיתימא רב פפא:

הכל מודים: בשנים שהפקידו אצל רועה - שמניח רועה ביניהם ומסתלק,

ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית - שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

לא נחלקו אלא: בחצר בעל הבית, ורועה כהן.

רבי טרפון סבר: אקניי קא מקני ליה בחצירו, וניחא ליה דליחעביד מצוה.

והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהם ומסתלק.

ורבי עקיבא סבר: כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מידעם,

והוה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

28. יח, ב - יט, א

רש"י

מתני'

אחד לו. שהרי היתה נקבה עמו ואיכא למימר נקבה יצאת תחלה:
משמנין ביניהן. כהן נוטל כחוש:
יחלוקו. דחזר בו ר' טרפון מקמייתא:
שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. דאיכא למימר כל חדא וחדא ילדה זכר ונקבה ויצאת נקבה תחלה:
שחליפיו ביד כהן. שהכהן נוטל אחת מן הספיקות פטור האחר מן המתנות דעשו את שאינו זוכה כזוכה:
זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דשמא אותה שלא ביכרה ילדה הנקבה ואותה שכבר ביכרה ילדה זכר:

גמ'

קמייתא. רחל שילדה שני זכרים התם קאמר ר"ע כהן נוטל כחוש:
משום דתרי מחדא. רחל נפק ומספקא מילתא והמוציא מחבירו עליו הראיה:
אבל שתי רחלים. שילדו שני זכרים ונקבה דתרי נפקו מחדא וחד מחדא:
אימא מודי ליה רבי טרפון. דכהן בורר לו את היפה דלפיכך הוא יפה שיצא יחיד ולא היתה הנקבה עמו וזהו ודאי בכור גמור:
והך דילידא חד שביח טפי. שביח מעולה:

מתניתין

שתי רחליו שלא ביכרו וילדו: שני זכרים - שניהם לכהן.
זכר ונקבה - הזכר לכהן.
שני זכרים ונקבה - אחד לו ואחד לכהן.
רבי טרפון אומר: הכהן בורר לו את היפה.
רבי עקיבא אומר: משמנין ביניהן.
והשני - ירעה עד שיסתאב.
וחייב במתנות.
רבי יוסי פוטר.
מת אחד מהן:
רבי טרפון אומר: יחלוקו.
רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נקבות וזכר,
או: שני זכרים ושתי נקבות - אין כאן לכהן כלום.
אחת ביכרה, ואחת לא ביכרה, וילדו¹⁶⁰ שני זכרים,
אחד לו ואחד לכהן.
רבי טרפון אומר: הכהן בורר את היפה.
רבי עקיבא אומר: משמנין ביניהן,
והשני ירעה עד שיסתאב.
וחייב במתנות.
רבי יוסי פוטר.
שרבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד כהן - פטור מן המתנות.
ורבי מאיר מחייב.

מת אחד מהן,
רבי טרפון אומר: יחלוקו.
רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה.

זכר ונקבה - אין כאן לכהן כלום.

גמרא

צריכא.

דאי אשמועינן קמייתא: בההיא קאמר רבי עקיבא דתרי מחדא.
אבל רחליו שלא ביכרו, דתרי מחדא וחד מחדא אימא מודי ליה לרבי טרפון,
דהך דילידא חד שביח טפי.
ואי אשמועינן הא: בההיא קאמר רבי עקיבא דתרווייהו לא ביכרו,
אבל אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים,
אימא מודי ליה לרבי טרפון דהך דילידא שביח טפי,
צריכא.

יט, א

¹⁶⁰ הגהות הב"ח וכך הגירסה במשניות. גירסת וילנא: וילדה